

**QORTI CIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
TONIO MALLIA**

Seduta tat-12 ta' Ottubru, 2006

Citazzjoni Numru. 936/2004

**Josephine Micallef, Paul Micallef, Sonia Mifsud,
Godfrey Micallef u Vincent Micallef**

vs

**Paul Bonello u Paul Mifsud li b`digriet tal-Qorti ta` I-24
ta` Gunju, 2005, gew kjamati fil-kawza Joyce Bonello u
Mary Mifsud**

II-Qorti:

Rat ic-citazzjoni pprezentata mill-atturi fit-2 ta` Dicembru, 2004, li in forza tagħha, wara li ppremettew illi:

L-atturi huma s-sidien ta` zewg proprjetajiet annessi formanti parti minn bicca art magħrufa tal-kalkara fil-kontrada tal-bahrija, limiti tar-Rabat, Malta li jmisu mill-majjistral in parti ma` beni ta` l-istess atturi w in parti ma`

Kopja Informali ta' Sentenza

beni ta` Salvatore Micallef mill-punent ma` beni ta` Tal-Bahrija Limited u mit-tramuntana ma` beni ta` Vincent Micallef, Emanuel Micallef u Saviour Vella jew irjeh ohra verjuri – immarkat bl-ahmar fuq il-pjanta annessa bhala Dok A;

Il-proprietajiet adjacenti, li jappartjenu lil Paul Bonello, u Paul Mifsud individualment u li huma immarkati bhala fond wiehed bl-ikhal fuq il-pjanta annessa bhala Dok A, ma kellu l-ebda access ghal triq pubblika ghajr minn fuq il-proprietajiet tal-atturi u ghalhekk jedd ta` mghoddija kien impost fuq il-proprietajiet tal-atturi, immarkat bl-isfar fuq l-istess pjanta;

Tul dan iz-zmien, illum il-gurnata infethet triq pubblika, u cioe` Triq ta` Namura, li tmiss mal-proprietajiet ta` Paul Mifsud u Paul Bonello;

Ghalhekk il-proprietajiet ta` l-atturi m`ghandie ix ghaflejn tkun mghobbija iktar b`din is-servitu ta` passagg favur il-proprietajiet tal-konvenuti;

Il-konvenuti għadhom jghaddu minn fuq il-proprietajiet tal-attrici;

Talbu lill-konvenuti jghidu ghaliex din I-Onorabbi Qorti m`ghandhiex:

1. Tiddikjara li l-jedd ta` mghoddija fuq dawk iz-zewg plots intemm.
2. Tordna lill-konvenuti sabiex jieqfu juzaw il-proprietajiet fuq imsemmija bhala mezz ta` access.

Il-konvenut ingunt għas-subizzjoni.

Bl-ispejjez.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet tal-konvenuti li in forza tagħha eccepew illi:

Kopja Informali ta' Sentenza

1. L-artikolu 449 tal-Kodici Civili, li fuqu huma mibnija ttalbiet ta` l-atturi, japplika biss fil-kaz ta` servitu` "necessaria" mahluqa taht id-dispozizzjonijiet ta` l-artikolu 447 jew l-artikolu 448 tal-Kodici Civili.
2. L-imsemmi artikolu 449 ma jghoddx ghall-kaz tallum ghax is-servitu` favur il-proprietà ta` l-eccipjenti nholqot bis-sahha ta` titolu, skond l-artikolu 457(A) tal-Kodici Civili, u mhux skond l-artikoli 447 jew 448; u
3. Ghalhekk it-talbiet ta` l-atturi għandhom jigu michuda bl-ispejjeż kontra tagħhom ghax huma infondati fil-fatt u fid-dritt.

Rat id-dikjarazzjonijiet guramentati tal-partijiet;

Rat l-affidavits prodotti bhala prova;

Rat il-verbal tal-access mizmum mill-Qorti fit-28 ta` Marzu, 2006;

Rat l-atti kollha tal-kawza u d-dokumenti ezebiti;

Semghet lid-difensuri tal-partijiet;

Rat in-noti tal-osservazzjonijiet tal-partijiet;

Rat li l-kawza thalliet għal-lum għas-sentenza;

Ikkunsidrat;

L-azjoni tal-atturi hi bazata fuq il-fatt, li l-konvenuti ma jinhtegux aktar il-passagg minn fuq l-art tagħhom, peress li infethet triq pubblika biswit l-art tagħhom. Bhala fatt jirrizulta li l-art tal-konvenuti, 'l gewwa minn dik tal-atturi, tikkomprendi tlett bieċċiet, tnejn lill-konvenuti Mifsud, u wahda, f'nofs dawn iz-zewg bicciet, tal-konvenuti Bonello. M'hemmx divizorju bejn dawn it-tlett bicciet u anke illum, bl-uzu tal-passagg in kwistjoni, il-konvenuti Mifsud biex jidħlu fil-parti ta` gewwa nett tal-ghalqa, iridu l-ewwel jidħlu fil-parti ta` quddiem tal-ghalqa, proprieta` tagħhom, jghaddu minn fuq l-art tal-konvenuti Bonello, u jidħlu fit-

Kopja Informali ta' Sentenza

tieni bicca art taghhom. Hu fatt li din it-tieni parti mill-proprjeta` tal-konvenuti Mifsud m`ghandhiex access dirett għat-triq pubblika, izda l-ewwel porzjon tmiss mat-triq, u minn hemm jistgħu, kif kienu qed jagħmlu s`issa, jghaddu ghall-parti ta` gewwa minn fuq l-art tal-konvenuti Bonello.

Kemm il-ewwel parti tal-art tal-konvenuti Mifsud u dik ta` Bonello, illum imissu ma triq pubblika, magħrufa bhala Triq tan-Nammur. Fil-parti tagħhom, il-konvenuti Bonello għandhom garage b`hajt ezatt mat-triq, waqt li f`partijiet ohra tal-ghelieqi, hemm biss cint baxx (xi erba` filati) li jiddivid i t-triq mill-ghalqa. Il-konvenuti Mifsud hargu bl-allegazzjoni li bejn l-ghalqa tagħhom u t-triq hemm felles art ta` xi zewg piedi wiesgha li jghidu li hi ta` terzi. Il-Qorti tqies din l-asserżjoni bhala fiergha u bla bazi. M'hemm xejn fuq is-sit li jindika dan, u meta wieħed iqies li l-konvenuti Mifsud ma setghux jghidu lil min suppost tappartjeni dik il-bicca art u lanqas l-iskop ta` dik is-strippa, hekk zghira u inutili, din il-Qorti tara li dik l-asserżjoni ma hi xejn hlief tentattiv ddisprat biex jipprovaw jwaqqghu l-bazi tal-azjoni attrici. Fin-nota tal-eccezzjonijiet, ma hemmx menzjoni ta` din il-qata` art, u min dak li setghet tikkonstata l-Qorti waqt l-access, mill-porzjoni art tal-konvenuti, hemm issa access dirett u accessibbli għat-triq pubblika. Din ic-cirkustanza tidher ukoll mir-ritratti meħuda mill-ajru u esebiti mill-konvenuti Bonello, specjalment dak meħud fis-sena 2004.

Darba li dan hu stabbilit, irid issa jigi deciz jekk l-atturi għandhomx, fuq kollo, dritt li jitkolu t-terminazzjoni tal-esercizzju tad-dritt tal-passagg.

Il-Qorti tibda biex tinnota, u dan mhux kontestat, li s-servitu` ta` passagg meritu ta` din il-kawza jirrizulta minn kuntratt pubbliku. Il-konvenuti jallegaw li allura, il-passagg hu konvenzjonali u ma sehhx b`rizzultat tal-applikazzjoni tal-artikolu 448 tal-Kodici Civili, li jikkontempla l-ghoti ta` dritt ta` passagg f`kaz ta` fond magħluq minn kull naħha. Il-kuntratt li għaliex jirreferu l-konvenuti, dak fl-atti tan-Nutar Angelo Cachia tal-11 ta` Dicembru, 1928, ma johloqx hu s-servitu` ta` passagg, ghax kif jidher mir-relazzjoni tal-perit Giuseppe Psaila, anness mal-istess kuntratt, u

magħmul fit-30 ta` Settembru, 1922, il-passagg in kwistjoni kien jipprezisti l-kuntratt ta` vendita ta` Dicembru, 1928. Minn qari ta` din ir-relazzjoni, jidher li l-passagg ingħata ghax il-fond tal-konvenuti kien, fil-fatt, magħluq minn kull naħha. Għalhekk, meta l-ligi fl-artikolu 449, tirreferi għal mogħdija “*mogħtija kif jingħad hawn fuq*”, qed tirreferi għal mogħdija necessarja li, pero`, id-destinazzjoni tagħha tista` tigi determinata b`kuntratt, bil-prekrizzjoni jew b`gudizzju tal-Qorti. Fi kliem iehor, f`kaz ta` fond magħluq minn kull naħha, il-ligi tagħti dritt lis-sid ta` dak il-fond li jesigi passagg minn fuq il-proprijeta` tal-girien. Il-ligi ma tistabilixx minn fejn u kif għandu jingħata dan il-passagg. Tipprovdi, pero`, li din id-direzzjoni tista` tigi stabbilita jew bl-uzu, billi s-sid ta` fond interkjuz juza passagg partikolari għal 30 sena (artikolu 469(2) tal-Kodici Civili), jew bil-ftehim (u la darba hawn si tratta minn dritt reali, il-ftehim irid jigi inkorporat f`kuntratt pubbliku) jew, fin-nuqqas ta` ftehim, b`operazzjoni tal-intervent tal-Qorti. F`kull kaz, pero`, id-dritt ta` passagg hekk koncess jibqa` jitqies *'jure necessitatis*, u skond l-artikolu 449 jispicca meta, minħabba l-ftuh ta` triq gdida, il-mogħdija mogħtija ma tibqax mehtiega. Iċ-cessjoni ta` dritt ta` mogħdija, fin-nuqqas ta` ftehim, tehtieg li tigi dikjarata gudizzjarjament, u ma tispicċax *ipso jure* (ara “Cachia vs Cachia”, deciza minn din il-Qorti fil-15 ta` Jannar, 1965), pero`, tista` tigi determinata f`kull kaz li l-koncessjoni tad-dritt ta` passagg ikun ingħata, mhux bi pjacir, izda ghax il-fond dominanti kien interkluz.

Fil-kawza “Randon vs Pace”, deciza minn din il-Qorti fis-17 ta` Novembru, 1892, gie osservat hekk fuq dan l-artikolu:

“Se l'esercizio del diritto al passare sul fondo altrui non e` più necessario, può farsi cessare a domanda del proprietario del fondo servente, mediante la restituzione del compenso ricevuto, o la cessazione della ammollita` stabilità. L'artikolo 486 (illum artikolu 449) non contempla unicamente i casi` in cui si trattasse di un passaggio costituito per convenzione e mediante indemnità, ma tutti i passaggi jure necessitatio, siasi e non

siasi convenuto una indemnita` a favore del proprietario del fondo servente".

Din tikkonferma li anke passagg destinat b`kuntratt jista` jigi terminat f`kaz ta` ftuh ta` triq pubblika adjacenti l-fond allura interkjuz.

Barra minn dan, b`applikazzjoni tal-artikolu 474 tal-Kodici Civili, I-Onorabbi Qorti tal-Appell fil-kawza "Muscat vs Bugeja", deciza fis-16 ta` Novembru, 1956, osservat li sid ta` fond servjenti li hu soggett għad-dritt ta` passagg, jista`, jekk irid jizvilluppa l-fond tieghu, jipproponi parti ohra xorta wahda tajba ghall-esercizzju tas-servitu. F`dan il-kaz, is-sid qed jindika t-triq pubblika bhala mezz xorta ohra tajba li minnha l-konvenuti jistghu jottjenu access ghall-ghelieqi tagħhom.

Din il-Qorti tara ukoll li, fic-cirkustanzi, l-esercizzju ta` dan id-dritt ta` passagg huwa att emulativ li m`ghandux jibqa permess. Il-Qorti hadet spunt mill-artikolu 1074 tal-Kodici Civili taljan li jipprovd għat-twaqqif tal-esercizzju tas-servitu mhux biss f`kaz ta` impossibilita` ta` dak l-esercizzju (kif ftit jew wisq jipprovd i-artikolu 479 tal-Kodici Civili Malti), izda anke għal kaz ta` "*il venire meno dell'utilità delle medesima*" servitu. F`kument fuq dan l-artikolu, Pietro Perlingieri ("Codice Civile Annotato") jirreferi għas-sentenza tal-Corte di Cassazione li għamlet din l-osservazzjoni:

"Il venire meno dell'utilità si verifica qualora, per le cause precedentemente elencate, si sia realizzato un mutamento dello stato dei luoghi del fondo dominante, servente o di un terzo, tale che la servitù pur potendosi esercitare non offra più alcun vantaggio al suo titolare, anzi si rivelì inutile configurando magari un atto emulattivo".

Fil-waqt li hu minnu li fil-Kodici Civili malti m`hemmx klaw sola f`dan is-sens, kif intqal min Giovanni Meruzzi, fil-ktieb "L`exceptio Doli" (CEDAM, 2005 pag. 353),

"L'abuso del diritto e` quindi, prima ancora che espressione diretta dei principi cardine dell'attuale

ordinamento costituzionale, una regola implicita dell'intero sistema del diritto privato, che attribuisce al giudice, per il tramite della funzione sollettiva, un potere di sindacato sul concreto esercizio dei diretti soggetti, ed in particolare di quelli potestativi, diritto a verificarne la congruità da un lato con i valori espressi dall'ordinamento, dall'altro con le finalità insite nel loro normale esercizio”.

L-istess gurista, aktar qabel fit-trattat tieghu, jispjega (f` pag. 338) li

“L’essenza dell’abuso del diritto consiste nel tenere un comportamento apparentemente conforme al contenuto di una posizione giuridica soggettiva attribuita dell’ordinamento, ma in realtà in contrasto con le ragioni sostanziali poste a fondamento di tale attribuzione”.

F`dan il-kaz jidher car li, bil-ftuh tat-triq pubblika, ir-raguni ghall-esercizzju tad-dritt tal-passagg m`ghadux jissustixxi, u l-kumplija tal-esercizzju għandu jitqies bhala att enulattiv.

Dan mhux xi principju għid għal-ordinament guridiku mali, u gie li kien applikat mill-qratni maltin, anke fil-kunst ta` servitu`. Hekk, per eżempju, gie deciz li d-dritt ta` proprietarju ta` hajt divizorju li jgholli dak il-hajt (mogħi b`termini l-aktar generali mill-Kodici Civili), jispicca jekk l-esercizzju ta` dak id-dritt ma jkun ta` ebda utilita` għal min jagħmlu – “Cauchi vs Byers”, deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fl-14 ta` Marzu, 1995. Fil-kawza “Saliba vs Cassar”, deciza mill-Qorti tal-Magistrati (Malta) fit-30 ta` Ottubru, 2000, dik il-Qorti accettat dak li jghid Fadda fissens li *“il principio contenuto nel artikolo 533 cc (ekwivalenti ghall-artikolu 414 tal-Kodici Malti) per cui ogni proprietario può alzare il muro comune dev essere inteso in armonia a quei principi di equità ed di onestà che limitano l'esercizio della proprietà ... e così l'inalzamento può essere vietato in omaggio alle ragioni della legge e al principio ‘malitis non est indulgendum’ quando esso nel mentre non arricherebbe alcun utile a quelli che lo progetta non potrebbe o meno di nuocere gravemente al vicino e perciò costituisce nel altro che un atto di*

Kopja Informali ta' Sentenza

emulazione". (ara applikazzjoni ohra ta` dan il-principju, l-kawza "Attard et vs Xuereb", deciza mill-Onorabbi Qorti tal-Appell fis-7 ta` Dicembru, 1993).

Din il-Qorti ma tarax li, fic-cirkustanzi prezenti, l-esercizzju tad-dritt ta` passagg ikun konformi mal-principju ta` ekwita` u onesta` li trid il-ligi f'applikazzjoni ta` kull kuntratt.

Ghaldaqstant, ghar-ragunijiet premessi, tiddisponi mill-kawza billi tilqa` t-talbiet tal-atturi kif dedotti, bl-ispejjez kontra l-konvenuti u l-kjamati fil-kawza.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----